

ZINĀTNES DZĪVE

DOI.org/10.22364/lviz.109.06

LATVIJAS ARHEOLOGU ZINĀTNISKĀS ATSKAITES SESIJA PAR 2016. UN 2017. GADA LAUKA PĒTĪJUMU REZULTĀTIEM

Uzturot 20. gs. 50. gados iedibināto tradīciju iepazīstināt sabiedrību ar jaunāko arheoloģisko izrakumu rezultātiem, 2018. gada 20. aprīlī Latvijas Universitātes (LU) Akadēmiskās bibliotēkas konferenču zālē notika LU Latvijas vēstures institūta organizētā arheologu zinātniskās atskaites sesija, kas veltīta arheoloģiskajiem lauka darbu pētījumiem, kurus 2016. un 2017. gadā veikuši dažādās institūcijās (Latvijas Universitātē, muzejos, komercsabiedrībās) strādājošie arheologi. Aizvadītajos divos gados lielākoties notikuši aizsardzības izrakumi un uzraudzības darbi arheoloģiskajās vietās vai to aizsardzības zonā, kur saimnieciskās darbības rezultātā paredzēti pārveidojumi, bet izrakumu kādas zinātniskās problēmas risināšanai joprojām ir maz, jo zinātnē piešķirtais finansējums neļauj izvērst šādus pētījumus.

Sesijas ievadvārdos LU Latvijas vēstures institūta direktors G. Zemītis norādīja uz dažām tendencēm, kas raksturo pašreizējos arheoloģiskos lauka pētījumus, t.i., izrakumu darbus. Viņš atzīmēja, ka, aplūkojot sesijas programmu, nevar nepamanīt, ka tā ir visai īsa, bet pieteikto referātu autoru skaits visai liels (23), kas iezīmē pozitīvu tendenci, t.i., tiek izvērsti starpdisciplināri pētījumi, kas ir visnotaļ apsveicami. Tai pašā laikā referātos atspoguļojas pavisam neliela daļa no veiktajiem izrakumiem salīdzinājumā ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas divos gados izsniegto izrakumu atļauju skaitu (aptuveni pusotrs simts).

Sesijā tika nolasīti 9 referāti un prezentēti 3 stenda referāti.

No sesijas prezentācijām īpaši atzīmējams referāts, kurā tika izklāstīti pētījumu rezultāti Riņņukalna neolīta apmetnē. Darba rezultātus izklāstīja V. Bērziņš, M. Kalniņš un A. Ceriņa. Apmetne ir pētīta vairākkārt, bet pēdējie izrakumi veikti sadarbībā ar Vācijas arheologiem. Šie ir vieni no pirmajiem izrakumiem Latvijā, kur atsegtā kultūrslāņa fiksācijas darbi veikti, izmantojot jaunākās digitālo tehnoloģiju iespējas, t.i., arheoloģiskie slāņi dokumentēti ar fotogrammetrijas metodēm, no daudziem fotoattēliem speciālās datorprogrammās izveidojot detalizētu telpisko modeli. Tāpat izraktā grunts skalota ar flotācijas metodi caur

smalkiem sietiem. Šāda metode ļauj konstatēt rakšanas procesā nepamanītos artefaktus (zivju, putnu kaulus, gliemju čaulas, augu sēklas u.c.) un paver iespējas daudz pilnīgāk rekonstruēt akmens laikmeta iedzīvotāju dzīvi.

Trīs sesijā nolasītie referāti atspoguļoja pēdējo gadu izrakumus pilskalnos. Divi no pilskalniem tikuši pētīti jau agrāk, jaunākie pētījumi Grobiņas pilskalnā un apmetnē (E. Guščika) mainījuši atziņas par dzīvesvietas hronoloģiskajiem ietvariem, bet Ķīšukalna pilskalnā un apmetnē (I. Kuniga) – par apdzīvotības intensitāti un apbūves raksturu. Savukārt izrakumi Alūksnes Tempļa kalna pilskalnā veikti pirmo reizi, tie parādīja visai ilgstošu un intensīvu vietējo iedzīvotāju dzīvi pilskalnā arī pēc krustnešu iekarojumiem un latgaļu zemju sadalīšanas (A. Vilcāne, U. Kalējs).

Sesijas dalībniekiem bija iespēja detalizētāk iepazīties ar izrakumos konstatētajām liecībām par Dobeles Livonijas ordeņpils konventa ēkas pārbūvi Kurzemes un Zemgales hercogistes laikā (A. Tomašūns), ar Ludzas viduslaiku pils vārtu torņa un galvenās pils pagalma izpētes rezultātiem (U. Kalējs), Ērgemes pilī atsegtās podiņu krāsns rekonstrukciju (I. Mālkalniete). Klausītāji guva plašu ieskatu arī par pirmoreiz tik vērienīgajos izrakumos, kas veikti Rīgas ielas pārbūves laikā Cēsīs, atsegtajiem vēsturiskā bruģa slāņiem, ielas koka klājumiem, ūdens apgādes sistēmu u.c. atradumiem (A. Ērkšķe, L. Lēģere, O. Ušpelis). Savukārt izrakumus Rīgas vecpilsētā atspoguļoja tikai viens stenda referāts (I. Reinfelde, J. Tereško).

Šajā sesijā izpalika referāti par izrakumiem apbedījumu vietās, bet tika raksturoti tajās (Turaidas kapsēta, Daņilovka u.c.) iegūtā antropoloģiskā materiāla paleopatoloģiskās izpētes dati (G. Gerhards, E. Pētersone-Gordina).

Izzinošu informāciju sniedza stenda referāts par izrakumiem darvas tecinātavā Dundagas pagastā (M. Kalniņš). Pētitais objekts ir mežu saimnieciskās vēstures piemineklis, kura izrakumos iegūtā pieredze var būt turpmāk noderīga, lai dabā atšķirtu šī veida pieminekļus no uzkalniņiem ar akmeņu riņķiem.

Sesijas noslēgumā profesors A. Vasks pozitīvi vērtēja sesiju un arheologu centienus lauka pētījumos izmantot jaunas metodes, kā arī dažādu nozaru pētnieku iesaistīšanos arheoloģisko izrakumu veikšanā un iegūtā materiāla izvērtēšanā.

Analizējot pēdējās organizētās sesijas, vērojama arheologu pasivitāte savu pētījumu rezultātu publiskošanā sabiedrībai un arī zinātnieku

auditorijai (piemēram, 2012. gadā sesijā nolasīti 12 referāti un prezentēti 8 stenda referāti). Lai arī arheologu lielākās daļas veikto izrakumu īsi apskati regulāri iznāk izdevumā “Arheologu pētījumi Latvijā par ... gadu” un paplašinās izrakumu atspoguļojums sociālajos tīklos, tomēr arheologu sesijas ir akadēmisks pasākums, kurā līdz šim visplašāk piedalījušies paši arheologi. Savulaik katrs rokošais arheologs uzskatīja par pienākumu uzstāties arheologu atskaites sesijā un iepazīstināt ar savu izrakumu rezultātiem. Sesijas dod iespēju daudz izvērstāk runāt (arī ilustrēt ar fotoattēliem) par izrakumu rezultātiem, iepazīstināt ar pētniecības metodēm, diskutēt par pieminekļu saglabāšanas un aizsardzības problēmām u.c. jautājumiem.

Pastāv arī cita problēma. Padomju periodā, kad arheoloģisko izrakumu darbs koncentrējās Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Vēstures institūtā, līdztekus lauka darbiem arheologi gatavoja un publicēja zinātniskus rakstus. Šobrīd, kad arheoloģisko lauka darbu jomā noteicošā loma ir arheologiem no komercsabiedrībām, izrakumos iegūtā materiāla dziļāks zinātnisks izvērtējums, zinātnisku rakstu sagatavošana un publicēšana, piedalīšanās konferencēs, kas veicinātu vietēju un starptautisku arheoloģiskā mantojuma popularizēšanu, bieži vien izpaliek. Tādējādi ne visi rokošie arheologi velta laiku “pienācīgai izrakumu vietu un atradumu izpētei un darba rezultātu publikācijai”, kā to nosaka Eiropas Konvencija arheoloģiskā mantojuma aizsardzībai (1992).

Sesijas izskaņā arheologi tika aicināti būt aktīvākiem, saglabāt arheologu atskaites sesijas kā visas Latvijas arheologu pasākumu, lai sekmētu zināšanu un profesionālo prasmju apmaiņu.

Sesijas klausītāju vidū bija gan nozares speciālisti, gan studenti, skolēni un citi – kopumā vairāk nekā 60 interesentu.

Sesija tika rīkota LU Latvijas vēstures institūta Bāzes finansējuma projekta “*Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām*” (LU reģistrācijas numurs ZD2015/AZ85) ietvaros.

Antonija Vilcāne